

Висновки

1. Встановлені межі довірчих інтервалів і процентильний розмах часових показників реовазограми гомілки в загальних, різних вікових і різних за соматотипом групах практично здорових юнаків і дівчат Поділля.
2. Чітких односпрямованих змін часових показників реовазограми гомілки як в юнаків, так і у дівчат різного віку та різних соматотипів не встановлено. У більшості випадків вікові, соматотипологічні та статеві особливості часових показників реовазограми гомілки стосуються часу низхідної частини реовазограми та часу швидкого кровонаповнення.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати дослідження дозволять більш точно розмежувати норму й патологію, що, у свою чергу, дозволить на ранніх етапах здійснення діагностичних досліджень виявити групи ризику відносно виникнення патологічних станів периферичної гемодинаміки.

Список літератури

1. Бунак В.В. Антропометрия / В. В. Бунак // – М.: Учмедгиз Наркомпроса РСФСР, - 1941. – 368 с.
2. Богачук О.П. Зміни параметрів реоенцефалограми у міських підлітків Подільського регіону України в залежності від особливостей соматотипу / О.П. Богачук, В.М. Шевченко // Biomedical and Biosocial Anthropology. – 2007. – № 8. – С. 45-49.
3. Верескун З.Ф. Место реографии в клинической диагностике сосудистой патологии / З.Ф. Верескун, С.Б. Верескун // Новая Медицина Тысячелетия. – 2011. – № 1. – С. 56-58.
4. Гунас І.В. Конституційний підхід до визначення нормативних показників серцево-судинної системи / І.В. Гунас, Л.А. Сарафинюк, Г.В. Дашенко // Клінічна анатомія та оперативна хірургія. – 2006. – Т. 5, № 2. – С. 91.
5. Долганова Т.И. Диагностическая значимость реовазографии у больных с остеоартрозом коленного сустава / Т.И. Долганова, Н.В. Сазонова // Бюллетень Восточно-Сибирского научного центра СО РАМН.– 2008.– Т. 59, № 1.– С. 19-24.
6. Злепко С.М. Портативний багатофункціональний прилад діагностики судинного русла кровеносної системи / С.М. Злепко, М.П. Костенко, Б.М. Ковальчук [та ін.] // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. – 2000. – № 1. – С. 125-131.
7. Кириченко І.М. Нормативні показники гемодинаміки у підлітків різної статі в залежності від особливостей будови тіла : автореф. дис. ... канд. мед. наук : 14.03.03 – нормальна фізіологія / І.М. Кириченко // – Вінниця, - 2005. – 24 с.
8. Кошуківа Г.М. Вивчення периферичного кровотоку у хворих на ревматоїдний артрит / Г.М. Кошуківа, Н.М. Капітан // Український терапевтичний журнал. – 2009. – № 2. – С. 67-70.
9. Старшов А.М. Реография для профессионалов. Методы исследования сосудистой системы : пособ. для врачей / А.М. Старшов, И.В. Смирнов // – М.: Познавательная книга пресс, - 2003. – 80 с.
10. Сарафинюк Л.А. Вікові та статеві закономірності змін гемодинаміки в залежності від конституціональних характеристик організму : автореф. дис. ... докт. біол. наук : 14.03.01 – нормальна анатомія, 03.00.13 – фізіологія людини і тварин / Л.А. Сарафинюк // – Тернопіль, - 2010. – 35 с.
11. Хмель Л.Л. Зміни показників реограми гомілки в залежності від віку і статі у міських підлітків Поділля / Л.Л. Хмель // Вісник Вінницького нац. мед. ун-ту. – 2011. – Т. 15, № 2. – С. 242-246.
12. Carter J.L. Somatotyping – development and applications / J.L. Carter, B.H. Heath // – Cambridge: Cambridge University Press, - 1990. – 504 p.
13. Snieder H. Heritability of blood pressure and hemodynamics in African- and European-American youth / H. Snieder, G.A. Harshfield, F.A. Treiber / Hypertension. – 2003. – Vol. 41, № 6. – P. 1196-1201.

Реферати

ВОЗРАСТНЫЕ, ПОЛОВЫЕ И СОМАТОТИПОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЧАСОВЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ РЕОВАЗОГРАММЫ ГОЛЕНИ У ПРАКТИЧЕСКИ ЗДОРОВЫХ ЮНОШЕЙ И ДЕВУШЕК ПОДОЛЬЯ

Иваница А.А.

Целью данного исследования было установление возрастных, половых и соматотипологических особенностей временных показателей реовазограммы голени у практически здоровых городских юношей и девушек Подолья. В результате проведенных исследований установлены границы доверительных интервалов и процентильный размах временных показателей реовазограммы голени в общих, разных возрастных и разных соматотипологических группах практически здоровых юношей и девушек. В большинстве случаев возрастные, половые и соматотипологические особенности временных показателей реовазограммы голени как у юношей, так и у девушек касаются часа нисходящей части реовазограммы и времени быстрого кровенаполнения.

Ключевые слова: реовазография голени, временные показатели, здоровые юноши и девушки, возраст, соматотип.

Стаття надійшла 5.01.2014 р.

AGE-OLD, SEXUAL AND SOMATOTYPOLOGICAL FEATURE OF SENTINEL INDEXES OF RHEOVASOGRAPHY OF SHIN FOR PRACTICALLY HEALTHY YOUTHS AND GIRLS OF PODILLYA

Ivanitsa A.O.

The aim of this research was establishment of age-old, sexual and somatotypological features of sentinel indexes of shin rheovasography for practically healthy municipal youths and girls of Podolie. As a result of undertaken studies the set limits of confidence intervals and percentile scope of sentinel indexes of shin rheovasography are in general, different age-old and different after somatotype groups practically healthy youths and girls. In most cases age-old, sexual and somatotypological features of sentinel indexes of shin rheovasography both for youths and for girls touch time of descending part of rheovasography and time of the rapid blood filling.

Key words: rheovasography of shin, time indices, healthy youths and girls, age, somatotype.

Рецензент Костиленко Ю.П.

УДК 616.72-002.78-056.5-07

А. А. Капустянська

В ДІЗ України «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава

АНДРОГЕННИЙ ДИСБАЛАНС ПРИ ПОДАГРИЧНОМУ АРТРИТІ У ХВОРИХ ЧОЛОВІКІВ З ОЖИРІННЯМ

В роботі встановлена патогенетична роль тестостерону в розвитку та прогресуванні подагричного артриту та ожиріння у чоловіків. Доведено, що загострення подагричного артриту у чоловіків супроводжується змінами рівня тестостерону, що залежить від ступеня ожиріння. Виявлено тісний зв'язок між концентрацією рівнів тестостерону і сечової кислоти, а також стадією хвороби у чоловіків. Показано, що ожиріння у чоловіків сприяє розвитку дегенеративних змін кістково-суглобового апарату з порушенням рухової функції. У свою чергу, подагричний артрит у чоловіків сприяє розвитку надлишкової маси тіла та ожиріння.

Ключові слова: подагричний артрит, ожиріння, тестостерон.

Робота є фрагментом комплексної науково-дослідної роботи «Експериментально-морфологічне вивчення кріоконсервованої плаценти на морфофункціональний стан внутрішніх органів» № державної реєстрації 0108U001572.

Подагричним артритом хворіють переважно чоловіки (до 95% випадків) [1,3,8,14]. Початок захворювання частіше припадає на вік від 40 до 50 років, але останнім часом усе частіше спостерігають випадки розвитку подагричного артриту в молодому віці (у 20 – 30 років) [5,9,16]. Подагричний артрит часто призводить до тимчасової і стійкої втрати працездатності, а також до обмеження професійної діяльності [11,19]. Однак у перший рік захворювання правильно діагностується тільки у 10 – 15% хворих [1,7,12,18]. Найбільш частим коморбідним станом при подагричному артриті у чоловіків є ожиріння [6,10,13]. За даними ВООЗ, ожиріння є епідемією ХХІ століття. Збільшення кількості хворих чоловіків з ожирінням у більшості випадків пов'язане з нераціональним, незбалансованим харчуванням, малорухливим способом життя [12,17,20].

На даний час широко обговорюється проблема взаємозв'язку порушеного обміну пуринів з гормональним дисбалансом при чоловічій подагрі. У чоловіків з ожирінням рівень тестостерону на 10 – 15% нижчий, ніж у здорових осіб того ж віку [2,4,7].

Отже, подагричний артрит, маючи хронічний перебіг, в поєднанні з ожирінням та андрогенним дисбалансом, обмежує працездатність та знижує якість життя чоловіків [8,9,10,12,15].

Метою роботи було вивчення рівня сироваткового тестостерону при подагричному артриті у хворих чоловіків з ожирінням на підставі визначення особливостей перебігу коморбідної патології.

Матеріал та методи дослідження. Під нашим спостереженням знаходилось 107 чоловіків, хворих на подагричний артрит з ожирінням.

Діагноз подагричного артриту встановлений згідно з критеріями, рекомендованими ВООЗ (2000 р.) та класифікаційними критеріями, рекомендованими Асоціацією ревматологів України (2004 р.). Ожиріння визначали згідно з рекомендаціями ВООЗ (1997 р.). Вміст сечової кислоти, загального холестерину, рівень глюкози, тестостерону у плазмі крові всім хворим визначали за допомогою наборів реагентів складних діагностичних виробництва HUMAN (Germany) на автоматичних біохімічних аналізаторах «Super-Z» (Японія), «Сапфір-400» (Японія), Біо-Тек (США).

Результати дослідження та їх обговорення. Середній вік пацієнтів склав $48,8 \pm 0,75$ року, від 32 до 73 років. Тривалість захворювання коливалася від 1-го до 10 років (у середньому $6,0 \pm 0,66$ року). Антропометричні вимірювання з наступним розрахунком ІМТ дозволили розділити всіх хворих чоловіків таким чином: 14 (13,08%) хворих були з надмірною масою тіла (ІМТ від 25 до 29,99 $\text{кг}/\text{м}^2$); хворих з 1 ступенем ожиріння (ІМТ від 30 до 34,99 $\text{кг}/\text{м}^2$) – 52 (55,92%) хворих; 2 ступінь ожиріння (ІМТ від 35 до 39,99 $\text{кг}/\text{м}^2$) мали 27 (29,03%) пацієнтів; 3 ступінь ожиріння (ІМТ < 40 $\text{кг}/\text{м}^2$) – 14 (15,05%) пацієнтів. За співвідношенням окружності талії до окружності стегон переважав абдомінальний тип ожиріння. За перебігом суглобового синдрому в 38 (35,5%) хворих діагностовано інтермітуючий артрит, та хронічний – у 69 (64,5%) хворих. Суглобовий синдром був основним проявом подагри. У всіх хворих спостерігались ураження таких суглобових зон: першого плеснофалангового суглоба у 69 (64,6%) хворих, у 19 (17,77%) хворих – гомілковоступневого, у 11 (10,28%) хворих – колінного, у 8 (7,47%) хворих – променевоzap'ясткового. Переважав артрит першого плеснофалангового суглоба.

За перебігом захворювання хворих чоловіків розподілили на групи: легкий перебіг (напади артриту 1 – 2 рази/рік, ураження не більше 2 суглобів, на рентгенограмі немає ознак суглобової

деструкції, тофуси одиничні або відсутні, ураження нирок відсутнє) спостерігався у 64 (59,81%) хворих на подагричний артрит з надмірною вагою та з ожирінням I ступеня; перебіг середньої тяжкості (напади артриту 3 – 5 разів/рік, ураження 2 – 4 суглобів, на рентгенограмі кісткова деструкція, тофуси множинні, сечокам'яна хвороба) – у 29 (27,1%) хворих з ожирінням I та II ступеня; тяжкий перебіг (напади артриту більше 5 разів на рік, множинне ураження суглобів, на рентгенограмі виражена кістково-суглобова деструкція, крупні множинні тофуси, виражена нефропатія) виявили у 14 (13,08%) хворих з ожирінням III ступеня. Переважали хворі з легким перебігом захворювання. Встановлено, що перебіг тяжкості подагричного артриту залежить від ступеня ожиріння ($p < 0,05$). Визначено, що велике навантаження більшої маси тіла на кісткову систему сприяє виникненню дегенеративних змін, які погіршують рухову функцію. З іншого боку, захворювання опорно-рухового апарату, такі як подагричний артрит, сприяють виникненню надмірної ваги тіла та розвитку ожиріння внаслідок зменшення рухової діяльності.

Тофуси, як прояв тривалості захворювання, виявлені у 86 (80,37%) хворих з ожирінням. Периферичні тофуси виявлені у 69 (64,48%) хворих з ожирінням I та II ступеня, кісткові тофуси – у 17 (15,89%) хворих з ожирінням II та III ступеня, безтофусна подагра зафіксована у 21 (19,63%) хворого, 14 з яких мають лише надлишкову масу тіла. Наявність тофусів у хворих на подагричний артрит з ожирінням визначає тяжкість перебігу захворювання. Встановлено, що розвиток тофусів спостерігається частіше у хворих на подагричний артрит з ожирінням II та III ступеня. Розвиток кістково-суглобової деструкції залежить від ступеня ожиріння.

У хворих виявлені рентгенологічні зміни з боку суглобів: звуження суглобової щілини зафіксовано у 60 (56,07%) хворих з надлишковою масою тіла та з ожирінням I ступеня, зміни хряща – у 25 (23,36%) хворих з ожирінням I та II ступеня, остеокістоз – у 10 (9,36%) хворих з ожирінням II та III ступеня, узурації поверхонь кісток – у 5 (4,67%) хворих з ожирінням III ступеня, навколосуглобовий остеопороз – у 3 (2,80%) хворих з ожирінням III ступеня, кальцифікація – у 2 (1,87%) хворих з ожирінням III ступеня, остеоліз – у 2 (1,87%) хворих з ожирінням III ступеня. Наявність дрібного і крупного остеокістозу у хворих на подагричний артрит з ожирінням вказує на патогенетичну роль загальних обмінних порушень у розвитку кісткової деструкції.

Серед коморбідних станів виявлено: гіперліпідемію – у 95 (88,78%) хворих з ожирінням I, II та III ступеня; артеріальну гіпертензію – у 87 (81,3%) хворих з ожирінням II та III ступеня, ЦД 2 типу – у 23 (21,49%) хворих з ожирінням II ступеня. При цьому показники систолічного та діастолічного артеріального тиску у всіх хворих мало різнилися між собою. Наявна пряма кореляція між показником індексу маси тіла і показниками середнього артеріального тиску ($r=0,51$, $p < 0,05$).

У хворих чоловіків на подагричний артрит з ожирінням виявили підвищення рівнів швидкості осідання еритроцитів (ШОЕ) ($35,5 \pm 1,2$) та С-реактивного білка (СРБ) ($13,0 \pm 1,2$). Встановлено, що при подагричному артриті у хворих з ожирінням запальний процес не обмежується лише локальними змінами в суглобах, але й викликає відповідну реакцію всього організму.

Майже у 90% обстежуваних хворих нами виявлено дисліпопротеїнемію у вигляді підвищення рівня загального холестерину (ХС) ($5,92 \pm 0,26$), ХС ліпопротеїнів низької щільності (ЛПНЩ) ($6,30 \pm 0,17$), особливо тригліцеридів ($2,57 \pm 0,16$) та незначне зниження рівня ХС ЛПВЩ ($1,01 \pm 0,03$). Встановлено взаємозв'язок стану ліпідного обміну та порушення метаболізму пуринів.

У всіх чоловіків з ожирінням спостерігається зниження рівня тестостерону (ТС). Це підтверджує важливість визначення рівня тестостерону для хворих на подагричний артрит з ожирінням. Так, зниження рівня тестостерону, особливо за наявності ожиріння II та III ступеня, характеризується максимальною гіперурикемією, підтверджуючи дані про зв'язок абдомінального ожиріння з рівнем тестостерону у хворих на подагричний артрит (табл.). На гіперурикемію впливають перебіг подагричного артриту, форма артриту та наявність периферичних тофусів. У свою чергу, рівні урикемії та тестостерону впливають на вираженість ожиріння у хворих на подагричний артрит. Тяжкість ожиріння прямо залежить від показників тестостеронемії.

Таблиця

Порівняльна характеристика показників рівнів сечової кислоти і тестостерону в залежності від

ІМТ хворих на подагричний артрит з ожирінням

Показник	ІМТ від 25 до 29,99 кг/м ² (n=14)	ІМТ від 30 до 34,99 кг/м ² (n=52)	ІМТ від 35 до 39,99 кг/м ² (n=27)	ІМТ >40 кг/м ² (n=14)
СК, ммоль/л	487±6,41 (313; 770)*	483±5,73 (354; 611)*	490±6,12 (333; 641)*	562±5,63 (378; 768)*
ТС, нмоль/л	11±0,47 (9,7; 12,1)*	10±0,39 (9,2; 11,1)*	9±0,33 (8,7; 10,9)*	8,3±0,37 (8,1; 8,5)*

Примітка: * – значення різниць ($p < 0,05$) між групами

мужчин сопровождается изменениями уровня тестостерона, что зависит от степени ожирения. Выявлена тесная связь между концентрацией уровней тестостерона и мочевой кислоты, а также стадией болезни у мужчин. Показано, что ожирение у мужчин способствует развитию дегенеративных изменений костно-суставного аппарата с нарушением двигательной функции. В свою очередь, подагрический артрит у мужчин способствует развитию избыточной массы тела и ожирения.

Ключевые слова: подагрический артрит, ожирение, тестостерон.
Стаття надійшла 3.01.2013 р.

arthritis is accompanied by changes in testosterone levels, depending on the degree of obesity. We find a strong link between the concentration of testosterone and uric acid, as well as stage of disease. It is shown that obesity contributes to the development of degenerative changes in osteo-articular apparatus in violation of motor function. In turn, promotes the development of gouty arthritis, overweight and obesity.

Key words: gout, obesity, testosterone.

Рецензент Бобирьова Л.С.

УДК 616.432:616-006:616.71-007.152:616-007.61:612.433.664

М. Р. Микитюк, О. О. Хижняк

ІУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В.Я. Данилевського НАМН України»,
Харківська медична академія післядипломного образования, г. Харків

УРОВЕНЬ ЛЕПТИНА И ЕГО СВЯЗЬ С АНТРОПОМЕТРИЧЕСКИМИ ПАРАМЕТРАМИ У БОЛЬНЫХ АКРОМЕГАЛИЕЙ

Обследовано 60 больных активной формой акромегалии. Показано, что уровень лептина у больных акромегалией независимо от пола в равной степени ассоциирован как с ИМТ, так и с Fat,%; у женщин уровень лептина также ассоциирован с ОТ и ОБ. В общей выборке больных акромегалией не выявлено значимого влияния избыточной продукции СТГ и ИРФ-1 на продукцию лептина и его половой диморфизм. Уровень лептина значимо ассоциируется с уровнем СТГ в крови только у женщин. Уровень лептина у больных с соматотропиномой уровень лептина ассоциируется с уровнем ПРЛ в крови.

Ключевые слова: акромегалия, гормон роста, инсулиноподобный ростовой фактор-1, пролактин, лептин.

Работа является фрагментом НИР «Изучить особенности манифестации и клинического течения гормональноактивных опухолей гипофиза (сомато- и соматомаммотропином) № госрегистрации 0109U000310.

Исследования последних лет показали, что лептин, кроме регуляции аппетита и пищевого поведения, обладает и другими важными физиологическими эффектами: активирует симпатическую нервную систему, регулирует артериальное давление, гемопоэз, ангиогенез, остеогенез, функцию почек и эндокринной системы, участвует в канцерогенезе, формировании инсулинорезистентности, метаболического синдрома, сахарного диабета 2 типа и сердечно-сосудистых заболеваний [5,7,12,14,15]. Тем не менее, особенности взаимодействия лептина с системой соматотропный гормон гипофиза (СТГ)/инсулиноподобный ростовой фактор-1 (ИРФ-1) как у здоровых, так и у больных с нарушенной продукцией этих гормонов, например, при акромегалии и соматотропной недостаточности остаются не до конца изученными [6]. На возможную связь лептина с системой СТГ/ИРФ-1 указывает наличие у здоровых и у больных с ожирением ассоциации уровня лептина с концентрацией инсулиноподобный ростовой фактор-связывающего белка 3 типа в крови [4,10]. Результаты исследований уровня лептина в крови у больных акромегалией, представленные различными авторами, существенно разнятся. Авторы указывают как на значимое снижение уровня лептина в крови у больных акромегалией по сравнению с здоровыми, так и на отсутствие у них зависимости его уровня от системы СТГ/ИРФ-1 [1,2]. Таким образом, особенности секреции лептина и связь его уровня с антропометрическими параметрами у больных акромегалией требуют дальнейшего изучения, что обосновывает актуальность исследований в этом направлении. Понимание влияния СТГ на продукцию лептина в жировой ткани может расширить представления о патогенезе ожирения.

Целью работы было изучение связи между антропометрическими параметрами, гормональной активностью аденомы гипофиза и уровнем лептина в крови у больных акромегалией.

Материалы и методы исследования. Обследовано 60 больных акромегалией (22 мужчины и 38 женщин) возрастом от 18 до 75 лет; средний возраст составил $49,17 \pm 12,10$ лет, длительность заболевания – от 24 до 456 мес. Диагноз акромегалии устанавливали в учетом рекомендаций международного консенсуса 2009 года [8]. Гиперпролактинемии устанавливали по результатам исследования уровня ПРЛ в трех пробах крови с учетом практических рекомендаций Европейского эндокринологического общества [9]. С учетом гормональной активности аденомы гипофиза обследованные больные распределялись следующим образом: с изолированной соматотропиномой (СТ) (n=41), с соматомаммотропиномой (СМТ) (n=19). Наличие и степень выраженности ожирения оценивали по индексу массы тела (ИМТ, кг/м²) согласно критериям ВОЗ [16]. Обхват талии (ОТ) и бедер (ОБ)